

Секція: Державне управління

Петленко Ірина Валеріївна

кандидат філософських наук, старший викладач

Національний авіаційний університет

м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ ДЕМОКРАТИЧНОГО ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ

Політичне життя суспільства варто розглядати не лише з точки зору того, яким чином воно нормативно оформлене, але і з боку суспільних настроїв, політичної культури, включеності окремих членів суспільства в політичний процес. Ця «включеність» багато в чому залежить від того, який політичний режим представлений у країні. В контексті цього дослідження нам цікаві роботи політолога іспанського походження, професора Єльського університету Хуана Хосе Лінца. В його роботах розглядаються тоталітарні та авторитарні режими та можливості переходу до демократії. Його відома стаття «Небезпека президенства» вказує на те, що жоден політичний режим не треба ідеалізувати, бо і демократія при республіканській формі правління має свої загрози і недоліки.

Та перш за все, перед тим як виявити недоліки різних політичних режимів, варто визначити саме значення цього поняття. «Під політичним режимом слід розуміти особливості політичного панування певних соціальних сил, що здійснюється правлячими угрупованнями, які з допомогою спеціальних методів, засобів та заходів безпосередньо управляють державою» [2, С. 56]

Політичний режим включає в себе комплекс різноманітних механізмів здійснення влади. Характеристики політичного режиму, його складники є «показником того, як, в якій політичній парадигмі працює

влада» [3, с. 134].

Характеристики політичного режиму можна виділити наступні:

- незалежність та співвідношення функцій гілок влади;
- місце армії в управлінні державою;
- значення традиції, особливо для зміни управлінця чи інституту державної влади в цілому;
- наявність та свобода діяльності політичної опозиції;
- законодавче закріплення та реалізація свобод та прав громадян (наприклад, участь у виборах, свобода преси, наявність громадських організацій тощо);
- міра централізації чи децентралізації влади.

Даний перелік характеристик не претендує на повну вичерпність. Але є мінімально достатнім, щоб визначити в межах класифікації - тоталітаризм, авторитаризм, демократія — політичний режим країни.

У зв'язку з тим, що сьогодні все більше країн звертаюся до демократії в тій чи іншій її формі, такий режим зачасти ідеалізується. Критика тоталітаризму та авторитаризму представлена низкою робіт, що вже стали класикою політичної думки (як наприклад праці Г. Арендт, М. Джиласа, К. Поппера, К. Фрідріха, Х Лінца). Проте динамічність розвитку суспільства та політичної системи, яка потребує постійних змін та реформ, ставить питання якщо не строгої критики демократії, то пошуку таких її форм, що якомога більшою мірою відповідали б інтересам конкретного історичного контексту в межах публічного управління.

Саме тому вище загадана стаття Х. Лінца «Небезпека президенства» написана в кінці ХХ ст. набуває своєї актуальності і сьогодні. На прикладі демократії при президентській та парламентській формах правління він показує плюси і мінуси обох систем в країнах, де були ці форми правління реалізовані. На самому початку він визначає метою статті: «показати закономірність успіхів парламентських демократій протягом

всієї історії» [4]. Порівнюючи президентську та парламентську демократії він не ідеалізує останню. Головна проблема президентства — концентрація влади навколо однієї особи. Тому смерть цієї особи чи втрата політичного авторитету приводить до кризи в середині політичної системи. А головний плюс — це стабілізація влади, жорсткість та пряmlinійність від президента до органів виконавчої влади на місцях.

Якщо говорити про парламентську демократію, то вона, на думку Х. Лінца, більшою мірою вбережена від краху в разі втрати прем'єр-міністра своєї влади, оскільки має вищу міру гнучкості. « При парламентській формі правління кількість «діючих осіб» - партії, їх лідери і навіть рядові законодавці — можуть в будь-який момент в період між виборами внести якісь кардинальні зміни, провести перегрупування та, що найголовніше, назначити чи змінити прем'єр-міністра» [4]. В статті «Небезпеки президенства» автор вказує, що при всіх перевагах і недоліках кожної із систем, успіх парламентаризму представлений в більшій кількості держав. Президентська демократія тільки в США забезпечує свою стабільність протягом довготривалого періоду часу і найменшою кількістю криз.

Підсумовуючи варто зазначити, що демократія в цілому, незалежно від того якою формою правління вона підкріплена, «Безумовно, навряд чи можна говорити про існування в сучасному світі моделі ідеальної демократії. За наших часів в окремих країнах спостерігається відсутність тих чи інших ... ознак і принципів демократії чи відхилення від них. Це, наприклад, порушення власного законодавства, спроба занадто обмежити окремі права людини, вводити без істотних підстав режим президентського правління тощо» [2].

На офіційному порталі Ради Європи представлена стаття «Демократія», де окрім іншого, визначено її недоліки [1], з якими важко не погодитися:

1. Апатія виборців. Особливо актуальна загроза, адже демократія базується на участі народу в політичному процесі, щоб охопити всі соціальні групи і представити їх інтереси якомога ширше

2. Правління більшості. Тісно пов'язано з апатією, оскільки постає питання як формується ця більшість, з кого; чи може більшість підтримати недемократичні рішення.

3. Підйом націоналізму. Потребує узгодження і вирішення питання наявності правих радикальних партій в мультикультурних і багатонаціональних державах.

4. Участь молоді. Особи до досягнення повноліття не можуть брати участі в політичному процесі, але законодавство наділяє їх правами і обов'язками різного розу (вступ до шлюбу, кримінальна відповідальність тощо) і більш ранньому віці. Яким чином ці питання мають бути згодженими.

На сьогодні ці чотири пункти є відкритими для вирішення питаннями. Вони не стверджують провал чи крах демократичного режиму правління, а лише вказують на унікальність політичного процесу і кожній окремій країні та відсутність універсального рецепту впровадження демократичних принципів і норм у всіх державах.

Література

1. Демократія. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/democrasy>
2. Конституційне право зарубіжних країн: Навч. посібник / М. С. Горшеньова, К. О. Закоморна, В. О. Ріяка та ін.; За заг. ред. В. О. Ріяки. 2е вид., допов. і перероб. К.: Юрінком Інтер, 2006. 544 с.
3. Логвина В.Л. Політологія. Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 304 с.
4. Хуан Линц Опасности президентства. Печатное издание. "Век XX и мир", 1994.